

LAUSUNTO

18.10.2023

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

ELINTARVIKETEOLLISUUSLIITON LAUSUNTO hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi 2024 ja VNS julkisen talouden suunnitelmasta 2024-2027

Elintarviketeollisuusliitto (ETL) kiittää mahdollisuudesta lausua vuoden 2024 talousarvioesityksestä ja julkisen talouden suunnitelmasta.

Elintarviketeollisuuden tuotanto laskussa

Ruoka-alan kannattava kasvu on edellytys kestävään tuotantoon siirtymiselle. Jo pitemmän jatkuneiden kannattavuushaasteiden keskellä painiva suomalainen ruoka-ala kilpailee tiukasti ulkomailta tuotavien elintarvikkeiden kanssa. Kotimaisen valmistuksen kustannustason pysyessä korkealla markkinoille on tullut tarjolle hinnaltaan edullista tuontiruokaa. ETL:n lokakuun jäsenkyselyn mukaan 42 % vastaajista piti todennäköisenä muutosneuvottelujen (lomautukset, irtisanomiset) käynnistymistä seuraavan puolen vuoden aikana.

Suurin haaste kotimaiselle elintarviketeollisuudelle juuri nyt onkin heikko kysyntä niin kotimaassa kuin vientimarkkinoilla. Suomessa tuotettujen elintarvikkeiden määrä on jatkanut laskuaan aina syksystä 2021 alkaen. Kesäkuusta 2022 kesäkuuhun 2023 tuotantomäärä väheni lähes neljä prosenttia.

Kustannusten nousu on tänä vuonna tasaantunut elintarvikeyrityksissä, mutta kustannukset ovat jämähtäneet historiallisen korkealle tasolle. Yritysten ja elintarviketeollisuuden eri toimialojen välillä on eroja.

Tämän kehityksen kääntämiseksi toimet ruoka-alan kasvun edistämiseksi ovat välttämättömiä, jotta voidaan estää näivettymisen kierteen alkaminen ja kotimaista huoltovarmuutta voidaan ylläpitää myös jatkossa. Hallitusohjelman mukaisen kasvuohjelman toimet voivat rakentaa sillan TKI-toiminnasta vientimarkkinoille.

Kasvuohjelman rahoitus varmistui

Ruoka-alan kasvun vauhdittaminen ja elintarvikeviennin kaksinkertaistaminen ovat keskeisesti esillä hallitusohjelmassa. ETL on tyytyväinen, että talousarviopäätöksiin varmistetaan rahoitus ruoka-alan kasvuohjelmalle MMM osalta. Tämä mahdollistaa valmistuksen aloittamisen toimista, jotka vahvistavat alan iskunkestävyyttä sekä investointi- ja työllistämiskykyä. MMM:n pääluokassa olevaa ruokaketjun kehittämiseen varattua määrärahaa tulisi kohdentaa laaja-alaisen tilannekuvan kehittämiseen sekä elintarvikeviennin osalta täsmätoimiin. Poikkihallinnollisen kasvuohjelman toimeenpano edellyttää, että myös muilla ministeriöillä on tämän vaativat resurssit käytettävissään.

Ruokavientityö vaatii pitkäjänteistä resurssointia

Elintarvikevienti ei hallitusohjelmakirjauksista huolimatta ole prioriteetti menolinjausten osalta. Ruokavientityön jatkuvuuden varmistavaa riittävää rahoitusta ei turvaa ensi vuoden talousarvioesitys eikä julkisen talouden suunnitelma.

Ensinnäkin Business Finlandin Food from Finland -ohjelma lakkaa vuoden vaihteessa. Ohjelman lakkauttaminen uhkaa johtaa ruokavientiin liittyvien palvelujen pirstaloitumiseen ja Business Finlandin ruokaviennin asiantuntijoiden hakeutumiseen muihin tehtäviin. Tätä myötä viime vuosien aikana hankittu arvokas tietotaito ja verkostot menetetään eikä Business Finlandin vienninedistämisen kattoteemoista (missioista) löydy selvää kotipesää tilalle. Ohjelman alasajon seurauksena vientiä tekeville elintarvikeyrityksille kohdennetut palvelut ovat lähivuosina heikommät kuin tänään. Tämä vaikeuttaa erityisesti pk-yritysten vientiponnisteluja.

Toiseksi Ruokaviraston taloudellisen tilanteen ollessa epävarma on olemassa riski, että toimintamenosäästöt kohdistuvat myös ruokavientiä mahdollistaviin vientilupapalveluihin. Ruokavienti, poiketen monien muiden tuotannonalojen viennistä, edellyttää onnistuakseen monenlaisia maalupia, selvityksiä, todistuksia ja tietojärjestelmiä, joissa Ruokaviraston toiminta on keskeistä. Lupaprosessit edellyttävät myös aktiivista, jatkuvaa yhteistyötä viranomaisten, vienninedistäjien ja elinkeinon kesken. On huomattava, että myös Business Finlandin ruokaviennin erillinen ohjelmakokonaisuus asiantuntijoineen on osaltaan ollut viime vuosina varmistanut lupa-asiakokonaisuuden tuntemusta Business Finlandissa.

Kolmanneksi on varmistettava ruoka-attaseoiden työn jatkuvuus. Ruoka-attaseoilla on merkittävä rooli keskeisillä kohdemarkkinoilla, joilla tarvitaan paljon viranomaiskontakteja.

ETL katsoo, että yhteistyössä MMM, TEM ja UM kesken on rakennettava elintarvikeviennin edistämisen palvelukokonaisuus. ETL katsoo, että puutteet ruokavientityön rahoituksessa voidaan korjata vastaavasti kuten AV-kannustimeen löydettiin rahoitus Työ- ja elinkeinoministeriön ja Business Finlandin yhteistyöllä.

Ruokaviraston toiminnan vahvistaminen ja kehittäminen

ETL pitää tärkeänä, että Ruokaviraston toiminnan vahvistamiseen osoitetaan lisävaroja VNS julkisen talouden suunnitelmassa 2024 - 2027. Tämän lisäksi liitto pitää erittäin tärkeänä Ruokaviraston toiminnan kustannustehokkuuden kehittämistä määrätietoisesti, jotteivät elinkeinolta suoritteista perityt maksut nouse kohtuuttomiksi ja siten heikennä ruoka-alan kilpailukykyä muihin EU-maihin verrattuna.

Biokaasun edistäminen vajaata

Fossiilisista polttoaineista irtautuminen ja Suomen energiaomavaraisuuden edistäminen edellyttävät monipuolista uusiutuvien energialähteiden hyödyntämistä. ETL pitää huolestuttavana energiatukiin käytettävissä olevaa pysyvää julkisen tuen määrän alhaista tasoa ja näkemyksemme mukaan se voi hidastaa vihreän siirtymän etenemistä.

Lisäksi haluamme nostaa esiin, että elintarviketeollisuudella on merkittävä rooli biokaasun tuotantoon liittyvässä kokonaisuudessa, sillä maataloudessa syntyvien biomassojen lisäksi myös elintarviketeollisuudessa syntyvät jätteet ja sivuvirrat soveltuvat erinomaisesti uusiutuvien biopolttoaineiden tuottamiseen. Energiantuotannon ohella biokaasun tuotannolla on merkittävä rooli ruokaketjussa syntyvien jätteiden käsittelyyn ja ravinteiden kierrättämiseen sekä erityisesti lannan varastoinnista aiheutuvien metaanipäästöjen vähentämiseen. Lisäksi biokaasulla voidaan korvata fossiilisia polttoaineita yritysten prosessi- ja muussa lämmöntuotannossa sekä vähentää raskaan liikenteen päästöjä. Jakeluvelvoitteeseen esitetty muutos heikentää biokaasun kysyntänäkymiä. Sitä tasapainottamaan olisi tarvittu vahva toimenpidekokonaisuus biokaasun edistämiseksi.

Kunnioittavasti

ELINTARVIKETEOLLISUUSLIITTO RY

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Mikko Käkelä', written in a cursive, flowing style.

Mikko Käkelä
toimitusjohtaja

Lisätietoja:

Yhteiskuntasuhdejohtaja Jukka Ihanus, jukka.ihanus@etl.fi, 050 463 9929
Ekonomisti Bate Ismail
Toimialapäällikkö Marika Säynevirta